

українським словом *пекло* (рідше – *ад*), вкладаючи в нього то значення язичницького царства тіней, то значення християнського місця покари грішників. Розрізнення цих сенсів дає змогу глибше розуміти відповідні місця в українській “Енеїді”.

Ключові слова: бурлескно-травестійна поема, антична міфологія, язичницьке підземне царство мертвих, *пекло* у християнському розумінні.

Анотація

В вербалізації потустороннього мира в українській поеме-травестії І. Котляревського “Енеїда” смішалися язическіе и християнськіе смисли, в частности неоднозначное употребление слова *пекло* (*ад*). С весьма сложной мифологической картиной подземного царства мёртвых, изображённой в песни шестой “Энеиды” Вергилия, Котляревский имел дело не непосредственно, а в травестийной обработке своего русского предшественника Николая Осипова – в части третьей его “Енейды” (СПб, 1791). Идя за русским текстом, где фигурирует слово *ад*, Котляревский называет всё подземное царство украинским словом *пекло* (реже – *ад*), вкладывая в него то значение язического царства теней, то значение християнского места наказания за грехи. Различие этих смыслов позволяет глубже понять соответствующие места в украинской “Енеїді”.

Ключевые слова: бурлескно-травестийная поэма, античная мифология, язическое подземное царство мёртвых, *ад* в християнском понимании.

Summary

In the verbalization of the other world in the travesty “Aeneid” by I. Kotlyarevsky pagan and Christian senses, especially ambiguous usage of the word *hell* (*пекло*), have been mixed. Kotlyarevsky had deal with a rather complicated mythological picture of the underground kingdom of the dead, shown in the sixth song of Virgil’s “Aeneid” not so directly as in the travesty adaptation of his Russian predecessor Mykola Osipov – in the third part of his “Aenejd” (St. Petersburg, 1791). By inertia of the Russian text, where the word *hell* (*ад*) figures, Kotlyarevsky calls all Ukrainian underground kingdom by Ukrainian word *hell* (*пекло*) (rarely – *hell* (*ад*)), putting in it either the meaning of the pagan kingdom of shadows, or the meaning of Christian places of sinners punishment. Distinguishing between these senses enables deeper understanding of the corresponding places in Ukrainian “Aeneid”.

Keywords: burlesque and travesty poem, ancient mythology, pagan underground kingdom of the dead, *hell* in the Christian sense.

УДК 82.111–311.4“18”(Д.Остін)

Яковенко-Сременко І.П.,
аспірантка,
Бердянський державний
педагогічний університет

“РОЗВАЖАЛЬНЕ ЧИТАННЯ” ЧИ “ЛІТЕРАТУРА ЛЮДСЬКОЇ ПРИРОДИ”? ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІ ОЦІНКИ РОМАНІСТИКИ ДЖЕЙН ОСТІН В АНГЛІЙСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ ПЕРШИХ ДЕСЯТИЛІТЬ ХІХ СТОЛІТТЯ

Джейн Остін (Jane Austen, 1775–1817) – одна з найбільш яскравих постатей в англійській романістиці першої половини ХІХ століття, “творець сучасного роману” (В. Скотт). Шість романів авторки: “Розум та чутливість” (1811), “Гордість та упередження” (1813), “Менсфілд-парк” (1814), “Емма” (1816), “Докази розуму” (1817), “Нортенгерське абатство” (1818) – заклали основи реалістичної поетики в

англійській прозі. Проза письменниці викликала значний інтерес у британських літераторів і критиків XIX століття, проте справжнє широке визнання прийшло до авторки лише у XX столітті. Починаючи з 1930-х років популярність Дж. Остін зростає, а в останні десятиліття XX століття й на початку XXI визнання переросло в справжній бум. Її романи постійно перевидаються, перекладаються іншими мовами та мовою інших видів мистецтва (кіно, телебачення, театр), стають об'єктом репродукції в масовій культурі.

Ранні етапи критичної рецепції творчості Джейн Остін становлять особливий інтерес для літературознавців. Навколо її романів розгорталася дискусія критиків і читачів, які торкалися істотних питань формування романного жанру, сприйняття жіночої творчості у вікторіанській Англії. Сучасні британські літературознавці з увагою ставляться до критичних матеріалів, які стосуються прози Остін, дбайливо збирають і публікують їх. Значна кількість цих матеріалів зібрана у двотомному виданні “Критична спадщина” (“The Critical Heritage”), упорядкованому Б.С. Саутемом (B.C. Southam). **Мета** нашої статті – проаналізувати особливості ранньої рецепції творчості Джейн Остін англійською критикою на основі матеріалів, репрезентованих у першому томі збірника “Джейн Остін. Критична спадщина”. У межах цієї публікації спробуємо оглянути літературно-критичні матеріали, починаючи з 1821 року.

Проблематичним для критичної оцінки прози Джейн Остін став роман “Менсфілд-парк”. Доволі цікаво, що цей твір вийшов без рецензії. “The British Critic” та “The Critical Review” рецензували два ранні романи і, здавалося, вони повинні були згадати про третій. Можливо, редактори мали сумніви щодо художньої цінності твору і його спроможності зацікавити публіку. У ранніх романах зображення драматичної любовної історії викликало загальний інтерес. У “Менсфілд-парку” в змалюванні дитячих років головної героїні Фанні Прайс простежується історія Попелюшки, однак фінальний союз з Едмундом Бертрамом не виглядав достатньо романтичним. Художня мова роману також дуже відрізнялась від блиску та дотепності “Гордості та упередження”. Напевно, з цих причин поява “Менсфілд-парку” залишилася майже непоміченою критиками. Сама авторка звернула увагу на це, коли зауважила, що навіть Вальтер Скотт в огляді роману “Емма” проігнорував “Менсфілд-парк” [15].

Однак брак критичних зауважень частково компенсує збірка коментарів, зібраних і записаних самою Джейн Остін під заголовком “Думки про “Менсфілд-парк” [16]. Ці 38 коментарів, деякі з них лише в декілька слів, деякі – в абзац, були укладені Джейн Остін з її власної кореспонденції, з чуток і приміток, донесених до неї членами родини. Рукопис лишається без дати, але є підстави, які вказують на те, що це думки перших читачів роману у 1814–1815 роках. Що особливо вражає у цих коментарях – це їх свідчення про те, що читачі були неначе залучені до драми життя персонажів. Так, цікавість і неоднозначність рецепції викликало зображення таємної втечі Генрі Кроуфорда з місіс Рашворт (коментатори сумнівалися в “природності” цього вчинку). Інші часто повторювані коментарі стосуються успіху

Портсмутських сцен роману, характеру героїні, зіставлень із “Гордістю та упередженням”, моралістичної тенденції книги.

Джейн Остін надіслала примірник “Менсфілд-парку” письменниці Марії Еджворт (Maria Edgeworth); це була єдина тогочасна романістка, яку вона любила, крім В. Скотта. На жаль, відповідь не збереглася, але відомо, що Марія Еджворт визнала книгу близькою до життя та цікавою. Трьома місяцями раніше інший читач порівнював цих двох авторів і відзначив, що у Джейн Остін не так багато яскравого гумору, як у міс Еджворт, проте вона більш майстерна у вигадуванні історії, у неї більше почуттів і вона ніколи не набридає хімією, механікою чи політичною економікою, що є чудовими самі по собі, але викликають нудьгу в романі. Порівняння відображає більшу прихильність читача до творчості Джейн Остін. На той час для романістів було звичною справою додавати сюжету більшої ваги за рахунок наукових відомостей. Жартома Джейн Остін запропонувала сестрі Кассандрі, що вона включить щось подібне або якусь іншу нісенітницю, не пов'язану зі змістом, до “Гордості та упередження” для того, щоб розтягнути роман.

Прикметними є ще два читацькі коментарі до роману “Менсфілд-парк”. В одному з них леді Фремpton (Frampton) називає його не романом, а історією сімейної вечірки на селі, дуже природною, з добре змальованими характерами. Можливо, вона хотіла б бачити сюжет, в якому менше нудьги, менше статичності, більше схожості на мелодраму, більше екзотичності, подібно до романтичної прози. Інший кореспондент, міс Анна Ромілі (Anne Romilly), у листі до Марії Еджворт відзначає, що всі романи повинні бути такими реалістичними, як цей, з його міцною сюжетною лінією, яка проходить через весь твір. Проте, на думку міс Ромілі, в “Менсфілд-парку” авторці не вдалося передати вищу ідеальну реальність: реалізм, з яким у романі трактується повсякденне життя, призвів до того, що твір може трактуватися лише як розважальне читання [7, 92].

Рецепція роману Джейн Остін “Емма” (“Emma”) дуже відрізняється від сприйняття “Менсфілд-парку”. Веселий, з комічною інтригою та ситуаціями непорозуміння, з історією сватання від початку до кінця, це був твір, який привернув велику читацьку увагу. Видавець Джон Мюррей (John Murray) був щедрим на похвалу “Емми”. Він попросив В. Скотта дати відгук на цей роман у “Quarterly Review”. Авторитетний письменник прийняв цю пропозицію і написав перший значний відгук про Джейн Остін як романіста. В. Скотт стверджував, що сюжет має неоднозначні цілі, достатні для того, щоб “перерізати половині чоловіків горла і розбити всім жінкам серця”. Це антиромантичний роман, у якому Джейн Остін грає на схемах і ситуаціях романтичної художньої літератури, пристосовуючи їх до історії, в якій драма і страждання особисті та внутрішні. Значення цього огляду як в історії критики, так і у вивченні Джейн Остін величезне. В. Скотт звертає увагу на деталі – на чіткість та своєрідність стилю прози Остін, на її влучність, точність та завершеність образів. Він бачить зв'язок між цими аспектами техніки та створенням художнього світу, який залишається вірним подіям та ситуаціям у повсякденному житті. Будучи письменником, він розуміє, яке значення мало правдоподібне

зображення простої дійсності, і готовий назвати це досягнення історичним, поворотним пунктом у прогресі художньої літератури. У Джейн Остін, проголошує він, ми маємо “сучасний роман”, що протиставляється сентиментальній романтиці, де дія і образи підкоряються законам, далеким від потреб людського буття [18, 113].

Слова В. Скотта про Джейн Остін прозвучали з упевненістю та авторитетом. Читачі-сучасники після такого висновку повинні були сприймати романи Джейн Остін як встановлений стандарт художньої правди. Проте не можна недооцінювати стійкість, з якою читачі В. Скотта трималися за традиційний погляд на літературу (буцім романи, як і поезія, повинні поліпшувати людство зображенням ідеальних людей, навіть усупереч реаліям художнього життя). Така точка зору була висловлена у листі леді Ф. Шеллі (Frances Shelley) до В. Скотта, в якому вона закликає до літератури “удосконалення та натхнення” та заперечує літературу “людської природи” Діани Вернон, Емми, містера Вудхауса і місіс Бейт (персонажі “Емми”). Деякими читачами ХІХ століття Джейн Остін засуджувалася за сам факт опису звичайних людей у звичайних обставинах, і все, що вона писала, добре чи погано, було недоречним. Хибність цього судження явно очевидна сьогодні, але воно залишалося в силі в критиці початку ХІХ століття, навіть у приватних коментарях В. Скотта [18, 113] і, що найбільш дивно, у такого незалежного критика, як Льюїс (Lewes) [9, 166]. Це бачення літератури добре пояснює довготривалу відмову вважати романи Джейн Остін серйозними творами мистецтва.

Тогочасні огляди та приватні думки про “Емму” виглядають незначними поряд зі статтею В. Скотта. Роман привернув більшу увагу, ніж “Менсфілд-парк”, можливо, тому, що він здавався більш комічним, дотепним і легше читався; слід враховувати ще один чинник: присвяту принцу-регенту. Джейн Остін знала, що він був палким прихильником її романів, часто їх читав і мав примірники у всіх своїх резиденціях. Оглядачі вітали “Емму”: “The British Critic” знайшла роман “веселим, спокійним і принциповим”, відмінним від “фанатичних книжок фанатичних авторок” [11, 39]. “The Monthly Review” рекомендував роман за його просту композицію, за щирий природний гумор, який робить роман нешкідливою розвагою, відмінною від “глибокого пафосу чи жахливих страхів” [13, 75]. “The Gentleman’s Magazine” зробив висновок, що цей роман курйозний, якщо навіть не повчальний [12, 79].

Третім джерелом аналізу критичної оцінки “Емми” є власна збірка Джейн Остін “Думки” (“Opinions”) [14]. Імовірно, як і колекція відгуків про “Менсфілд-парк”, вона була упорядкована невдовзі після видання роману. До цього часу читачі Джейн Остін вже мали уявлення про різницю між романами. “Гордість та упередження” вважався романом дотепним, “Менсфілд-парк” – романом моралістичним, “Емма” – чимось середнім між цими двома, а “Почуття та чутливість” не розглядався, бо начебто був негідним обговорення поряд з іншими. Наївні “за” та “проти” простих читачів, які віддавали перевагу тому чи іншому герою, похвала та критика за реалізм роману – ось зміст збірки коментарів “Думки”. Як і в усіх сучасних Джейн Остін оглядах, у збірці відсутні навіть натяки на те, що читачі відчують її сатиру, яка спрямована на них.

Згадана стаття-огляд В. Скотта, яка викликала зростання критичного визнання, продовжилася і в оглядах на останні два романи Остін: “Нортенгерське абатство” і “Докази розуму”. Незначна замітка була надрукована у “The Gentleman’s Magazine” (у липні 1818 року) як некролог, вона містила лише декілька рядків про ці два романи: “Два романи, нині опубліковані, не мають жодного зв’язку один з одним. Характери в обох взяті переважно з середнього класу і добре розкриті. “Нортенгерське абатство”, правда, “безсумнівно кращий за другий роман, не лише в епізодах, а й у моральних тенденціях” [12, 79].

Крім цього, була надрукована замітка у “Blackwood’s Edinburgh Magazine” та два важливі огляди: один у “The British Critic” і один – архієпископа Уейтлі (Whately) у “Quarterly Review”. Єдиний приватний коментар з того часу знайдено у кореспонденції письменниці Марії Еджворт, яка прискіпливо поставилася до кінцівки роману “Нортенгерське абатство” і вважала поведінку генерала, який виставив дівчину з дому, жорстокою і неприродною. “The British Critic” також критикував Джейн Остін за зображення генерала на тій самій підставі, що генерали себе так не поведуть і що навіть помилково вважати, що вони так поводитимуться [16, 89]. Стосовно роману “Докази розуму” Марія Еджворт вважала надзвичайно цікавим і природним усе, що стосується бідної Анни та її коханого, але заплутаною і непотрібною історію сім’ї на перших п’ятдесяти сторінках. На її думку, кохання та коханий зображені чудово.

Видання “The British Critic” також зробило декілька загальних зауважень щодо творчості Джейн Остін. Знову була відзначена відмінність творів Джейн Остін від готичних та епістолярних романів – звичайної форми сентиментальної літератури. Оглядач підкреслив уміння Джейн Остін створювати образи, які відрізняються один від одного, індивідуалізувати характери за допомогою мовлення. Рецензента приваблювали добре написані романи Остін, що були серед найзахопливіших творів сучасної літератури, але відштовхувала сама форма роману, що трактувалася як недостатньо досконала для читача. Оглядач звернув увагу на реалістичність образів: дурість та “природна недосконалість” сприймаються в гумористичному ключі і змальовані так точно, що ми сміємося над “смішною правдою імітації”, навіть не замислюючись над тим, що вона змальовує нас самих, невихованих та нетерпимих у суспільстві. Таким чином, рецензент робить висновок, що Джейн Остін – не сатирик [17].

Цей оглядач, здається, помітив підтекст критичного бачення людини і суспільства Джейн Остін і заперечив його в незграбно штучній формі. Таке ж саме нерозуміння виявив критик і щодо роману “Докази розуму”. Так, він застерігає читачів від моралі твору (молоді люди завжди повинні одружуватися за своїми власними симпатіями і на свій розсуд). Подібно до критиків видання “The Gentleman’s Magazine”, автор замітки натякнув на небажану моральну тенденцію в романі [12, 79]. Цікаво, що мораль “Доказів розуму” докладно пояснена самою письменницею в передостанньому розділі роману – так, неначе Остін передбачила нерозуміння критиків. У чому ж причина хибного сприйняття твору?

Справа в тому, що романи Джейн Остін закликали до свободи рецепції, яку її аудиторія, читачі та критики на той час ще не могли забезпечити. Зокрема, сучасники Джейн Остін не були готові прийняти її критичну оцінку способу життя та цінностей їхнього суспільства. Професор Д. Хардінг (D.W. Harding) наводив думку, що її книги читаються і подобаються саме тим людям, яких вона не любила. Така точка зору знаходить підтримку в багатьох документах, представлених у “Критичній спадщині”. Неспроможність сучасників Джейн Остін розпізнати силу та смисл її сатири можна віднести на рахунок їх нерозуміння підтексту. Деякі з читачів протестували проти того, що вони могли сприйняти як напад на цінності романтичної художньої літератури. Інші повинні були визнати, що дурні та негідники з романів Джейн Остін були значно ближчими до них, їхніх друзів та сусідів. Це було доволі ясно для В. Скотта: “її персонажі керуються мотивами і принципами, які читач може розпізнати як ті, що керують ними та їхніми знайомими” [18, 63].

Така оцінка безпосереднього сприйняття Джейн Остін близька до статті-огляду архієпископа Вейтлі (Whately), що вийшла в 1821 році [32]. Наслідуючи звичаї “Quarterly Review”, критик використовує редакторське “ми”, яке дає йому змогу звертатися вільно до анонімного відгуку В. Скотта на “Емму” (1816), зокрема взяти термін попередника “сучасний роман”, з його реалістичною презентацією звичайного життя середнього класу. Вейтлі не погоджується, що з цією літературною інновацією настав прогрес у літературно-критичному осмисленні романів письменниці, що роман міг тепер сприйматися серйозно, тому що він був здатний давати правильний і повчальний погляд на повсякденне життя: “він спрямовує думку і пропонує різновид штучного життєвого досвіду”. Критик дуже точний у поясненні, що він має на увазі під “правильним” поглядом, який залежить від різниці між термінами “справжній” та “ймовірний, правдоподібний”. Це аргумент Аристотеля: роман – це вид вигаданої біографії, який дає нам загальне замість індивідуального, ймовірне замість правди.

За Вейтлі, Джейн Остін – фундаментально серйозний письменник, чия моральність та цінності передані мовою її художньої прози, доволі відмінної від дидактичного методу Марії Еджворт, яку він аналізує. Потім у замітці ідуть його суперечливі міркування щодо техніки Джейн Остін. Ці думки зустрічаються знову і знову в пізніших есе, детальні та перероблені, іноді запозичені з невеликими змінами, особливо розділи, пов’язані з її “економністю” у викладі сюжету та дії та її здатність робити дрібне значним, диференційованим серед ряду подібних характерів. Також цікаві оцінки Уейтлі окремих романів [20]. “Нортенгерське абатство” проаналізоване ним стисло та упереджено. “Менсфілд-парк” був улюбленим романом критика, а “Докази розуму” він вважав найкращим твором Джейн Остін.

Отже, на нашу думку, рання рецепція творчості Джейн Остін невелика за обсягом. Вона складається, в основному, з приватних коментарів, оглядів сучасників, а також з бібліографічних та історичних довідок. Крім того, Джейн Остін сама цікавилася критичними відгуками про романи та склала “Opinions of “Emma””

та "Opinions of "Mansfield Park"" з власної кореспонденції, чуток, донесених до неї членами родини.

Критики та оглядачі-сучасники бачили в Джейн Остін представника нової школи творчості. Вони відзначали майстерність створення образів та життєвість героїв, дотепність, точність зображення реалістичних картин життя, розмовний стиль діалогу. У той же час деякі оглядачі вважали Джейн Остін "приземленою" і "недалекою". Вони не бажали помічати сатиру і критику, притаманну творам авторки. Дійсно цінними були огляди В. Скотта та Вейтлі. Вони вказували на чіткість та своєрідність стилю прози, на завершеність образів. Вальтер Скотт справедливо назвав її романістику поворотним пунктом у розвитку художньої літератури.

Література

1. From an unpublished manuscript in the British Museum, quoted in Jane Austen : a Critical Bibliography / [R. W. Chapman]. – 1955. – P. 20.
2. Henry Crabb Robinson on Jane Austen 1819 / [B. C. Southam] // Jane Austen : the Critical Heritage. – 2005. – V. 1. – P. 95.
3. Jane Austen and George Eliot : 1866 / [B. C. Southam] // Jane Austen : the Critical Heritage. – 2005. – V. 1. – P. 207.
4. Jane Austen's Letters : second edition / [Ed. R. W. Chapman]. – 1952. – P. 419.
5. Letter : 15 June 1814 : to Mrs. Frampton // Journal of Mary Frampton (1885) / [ed. H. G. Mundy]. – P. 226.
6. Letter : 1 May 1813 : to her mother, Lord Byron's Wife / [Malcolm Elwin]. – 1962. – P. 153.
7. Letter : 7 November 1814 : Romilly – Edgeworth Letters (1936) / [ed. S. H. Romilly]. – P. 92.
8. Letter : September 1815 : a Publisher and his Friends (1891) / [ed. Samuel Smiles]. – P. 282.
9. Lewes : the great appraisal 1859 / [B. C. Southam] // Jane Austen : the Critical Heritage. – 2005. – V. 1. – P. 163.
10. Miss Mitford on Jane Austen 1814 / [B. C. Southam] // Jane Austen : the Critical Heritage. – 2005. – V. 1. – P. 55.
11. Notice in "British Critic" 1812 / [B. C. Southam] // Jane Austen : the Critical Heritage. – 2005. – V. 1. – P. 37.
12. Notice in "Gentleman's Magazine" 1816 / [B. C. Southam] // Jane Austen : the Critical Heritage. – 2005. – V. 1. – P. 79.
13. Notice in "Monthly Review" 1816 / [B. C. Southam] // Jane Austen : the Critical Heritage. – 2005. – V. 1. – P. 75.
14. Opinions of "Emma" 1816 / [B. C. Southam] // Jane Austen : the Critical Heritage. – 2005. – V. 1. – P. 59.
15. Opinions of "Mansfield Park" 1814–15 / [B. C. Southam] // Jane Austen : the Critical Heritage. – 2005. – V. 1. – P. 51.
16. Review in "British Critic" 1818 / [B. C. Southam] // Jane Austen : the Critical Heritage. – 2005. – V. 1. – P. 89, 266.
17. Review in "Critical Review" 1812 / [B. C. Southam] // Jane Austen : the Critical Heritage. – 2005. – V. 1. – P. 33.
18. Scott on Jane Austen 1822, 1826, 1827 / [B. C. Southam] // Jane Austen : the Critical Heritage. – 2005. – V. 1. – P. 113.
19. Scott, review in "Quarterly Review" 1816 / [B. C. Southam] // Jane Austen : the Critical Heritage. – 2005. – V. 1. – P. 63.
20. Whately on Jane Austen 1821 / [B. C. Southam] // Jane Austen : the Critical Heritage. – 2005. – V. 1. – P. 97.

Анотація

У статті розглядається рання критична рецепція творчості Джейн Остін в англійському літературознавстві. З цією метою здійснено аналіз приватних коментарів, оглядів сучасників, бібліографічних та історичних довідок перших десятиліть XIX століття. Особлива увага звертається на огляди Вальтера Скотта та архієпископа Вейтлі.

Ключові слова: Джейн Остін, критична оцінка, огляд, приватні коментарі, рецензія, реалізм, сатира.

Аннотация

В статье рассматривается ранняя критическая рецепция творчества Джейн Остин в английском литературоведении. С этой целью осуществлен анализ частных комментариев, обзор современников, библиографических и исторических справок первых десятилетий XIX века. Особое внимание обращено на обозрения Вальтера Скотта и архиепископа Уэйтли.

Ключевые слова: Джейн Остин, критическая оценка, обозрение, частные комментарии, рецензия, реализм, сатира.

Summary

The article deals with the early critical reception of Jane Austen's literary works in English literary criticism. The analyzes of the private commentaries, contemporaries' reviews and bibliographical and historical reviews of the first decades of the 19th century is made. The special attention is paid to the critical reviews of Sir Walter Scott and Archbishop Whately.

Keywords: Jane Austen, critical evaluation, review, private commentary, novel, realism, satire.

УДК 82.311.2+82–31

Гладышев В.В.,
доктор педагогических наук,
Николаевский национальный университет
имени В.А. Сухомлинского

МИР СПОРТА И “ФИЛОСОФИЯ СПОРТА” В ДОКУМЕНТАЛЬНОЙ И ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ПРОЗЕ ВАЛЕРИЯ БРУМЕЛЯ

Актуальность темы данной статьи обусловлена несколькими моментами:

а) той ролью, которую играет спорт в жизни человечества, необходимостью максимально эффективно использовать возможности, предоставляемые им для воспитания физически и духовно совершенного человека;

б) специфичностью документальной и художественной литературы о спорте, необходимостью осмыслить её нравственно-эстетическое своеобразие;

в) уникальностью личности и творчества Валерия Брумеля, трагичностью его спортивной и человеческой судеб.

Понятие “философия спорта”, на наш взгляд, включает в себя не только и не столько описание спортивных соревнований, сколько авторскую концепцию изображения соответствующей среды и человека, деятельность которого обеспечивает достижение высших спортивных результатов. Самым главным здесь представляется мотивация человека, занимающегося спортом, поскольку именно она определяет его отношение и к спорту как роду занятий, и к себе в мире спорта.